

Louis Nicolas Auguste Flobert vertelt

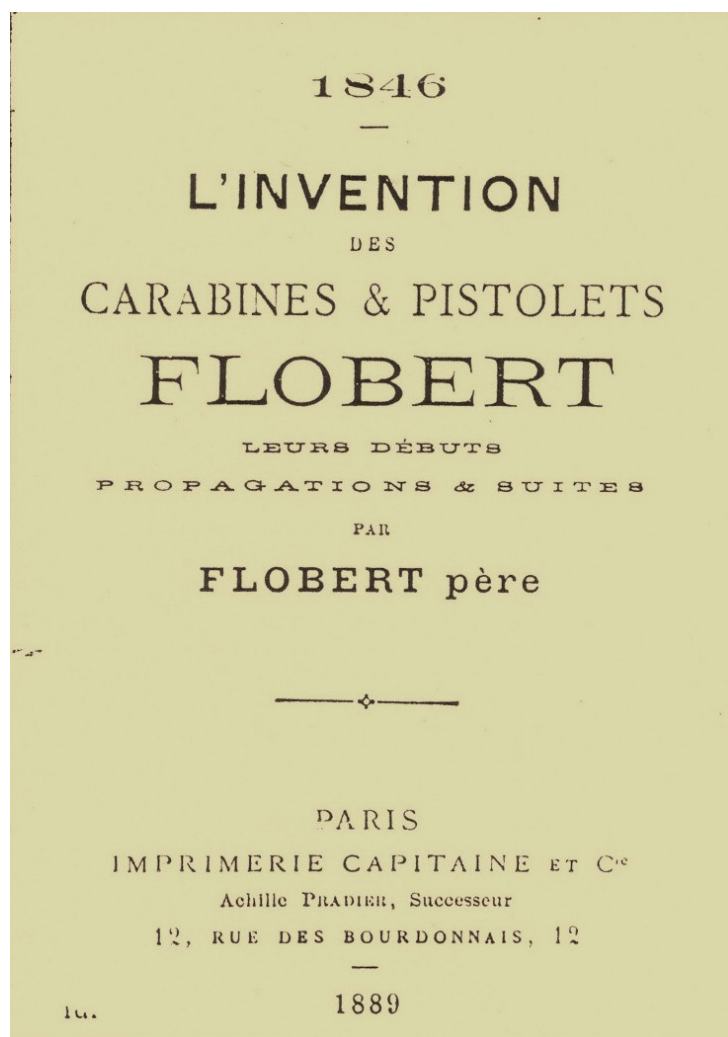
Deel 2: Het Beproevingscomit  van de Artillerie

Vertaald en bewerkt door: ing. Jan van Gelderen

Inleiding

Sommige namen op wapengebied zijn zo wijdverbreid bekend dat ze synoniem geworden zijn voor een bepaald type vuurwapen. Iedereen kent wel de namen van Colt, Luger en Mauser. Flobert is ook zo'n begrip. Zowat elk boek dat de geschiedenis van vuurwapens behandelt, noemt zijn naam. Toch is er maar weinig gepubliceerd over het leven van de beroemde uitvinder en wapenmaker Louis Nicolas Auguste Flobert.

Onlangs kwam ik op de website van **Alain Daubresse** (www.littlegun.be) een stuk drukwerk uit 1889 tegen dat Auguste Flobert op 71 jarige leeftijd zelf had geschreven. Zijn achterkleinzoon, Bertrand Flobert, had dit document van 15 pagina's ter publicatie beschikbaar gesteld.

Flobert wordt gezien als de uitvinder van de randvuur patroon. De legers van met name Oostenrijk, Zwitserland, Spanje, Denemarken, Noorwegen, Zweden en de Noordelijke Staten van Amerika, hebben randvuur patronen in gebruik gehad. De randvuur patroon zorgde voor een doorbraak in de ontwikkeling van het repetiergeweer. Heeft Flobert nog aan die ontwikkelingen van latere datum bijgedragen? In dit tweede en tevens laatste deel geeft Louis Nicolas Auguste Flobert zelf het antwoord op deze vraag.

De originele, Franstalige tekst en deel 1 kunt u downloaden vanaf www.oldmilitaryrifles.eu. In de vertaling die hier voor u ligt heb ik de letterlijke tekst zoveel mogelijk aangehouden. Dat geeft de situatie het meest nauwkeurig weer. Wel heb ik diverse afbeeldingen toegevoegd en deze voorzien van een toelichtende tekst.

Voorblad van het originele document. Nederlandse tekst: 1846 - De uitvinding van de FLOBERT pistolen & karabijnen. Hun opkomst, verbreiding & voortzetting. Door de geestelijke vader Flobert. (uitgeven in) 1889

Doorsnede tekening van het door Louis Nicolas Auguste Flobert gepatenteerde systeem. Afbeelding afkomstig uit "Die Handfeuerwaffen, ihre Entstehung und technisch-historische entwicklung bis zur Gegenwart" door R. Schmidt uit 1875.

Ik ben verre van klaar met mijn verhaal, laten we een aantal jaren teruggaan.

Het was, geloof ik, omstreeks 1854 toen ik in mijn werkplaats, met het traditionele groene schort om, bezig was. Er kwam een gedecoreerde heer naar mij toe die mij vroeg of hij het wapen mocht bekijken dat ik bewerkte. Na hem van uitvoerige en nauwkeurige uitleg voorzien te hebben vraagt mijn klant of een wapen, overeenkomstig mijn systeem, maar van een krachtiger kaliber, niet geschikt zou zijn als oorlogswapen. Ja misschien, na enige aanpassingen, zei ik. maar als burger denk ik er niet aan om me daarmee bezig te houden. En waarom ? gaat mijn ondervrager voort. Omdat ik me zou moeten richten aan het beproevingscomité van de artillerie op wie de taak rust alle verbeteringen en elke vooruitgang te onderzoeken en te bevestigen. Ik weet dat ze niets aanvaarden buiten hun eigen initiatief ; ik zou me dus gratis bloot stellen om afgescheept te worden zoals vele van mijn collega's al overkomen is. Uw vooringenomenheid is niet gerechtvaardigd antwoord mijn gesprekspartner.

U begrijpt dat het comité niet alle uitvindingen aan een grondig onderzoek kan onderwerpen. Mag ik me voorstellen, ik ben Kolonel Guyod van het beproevingscomité van de artillerie. De keizer heeft een van uw kleine karabijnen in handen gekregen, hem aangeboden door iemand ; hij heeft generaal Lahitte ontboden en hem gezegd : "Ziehier een klein wapen te vergelijken met een stuk speelgoed, en toch geloof ik dat het serieus en bruikbaar kan worden. Gelieve hierover inlichtingen in te winnen. Ziehier meneer Flobert, voegt de kolonel toe, daarom ben ik bij u gaan kijken. Ik zei toen tegen de Kolonel; "als ik wordt belast met dergelijke onderzoeken zou ik een speciale gereedschapmakerij nodig hebben van een grotere omvang dan mijn eigen middelen". De Kolonel groette en ging weg. De volgende dag, ontving ik een brief die ongeveer als volgt was geformuleerd:

Meneer Flobert uit Parijs,

Mag ik u vragen naar het beproevingscomité van de artillerie te komen voor het terugnemen van de wapens die u mij heeft willen toevertrouwen. Buiten dat heeft de President Generaal de intentie een geweer volgens uw systeem aan te schaffen. Ik ben verheugd met u praten over dit onderwerp.

In een gesprek dat daaropvolgend plaats had, zei de kolonel dat de som geld waarover het Comité, gezien de te verlenen diensten, kon beschikken, erg miniem was. Het zal om enkele honderden Franse francs gaan. Ik zei gedag en keerde terug naar mijn werk.

Ik vervaardigde het wapen waar men mij om had bevolen. Het komt vandaag nog steeds voor, te midden van de andere van mij afkomstige maaksels, in het museum van de artillerie. Tot mijn tevredenheid en met mijn eigen hulpmiddelen, had ik toch enige proefnemingen met

groot kaliber uitgevoerd. Allereerst een karabijn met getrokken loop, kaliber 14 mm, die ik gepresenteerd heb aan Napoleon III, die me hartelijk feliciteerde en mij blijk gaf van zijn volledige tevredenheid. Zich vervolgens tot generaal Favé richtend die mij aan hem had voorgesteld zei hij : "Ik wens dat proeven met dit wapensysteem gedaan worden te Vincennes." (vertaler: een plaats ten zuiden van Parijs).

Karel Lodewijk Napoleon Bonaparte (Napoleon III, 1808 - 1873). Foto afkomstig van <http://classiques.uqac.ca>.

Ik vroeg de Generaal om mij nauwkeurige instructies te geven vanuit het oogpunt van het uitvoeren van de opdracht. "Maak voor ons een wapen met een kaliber van minimaal 12 mm"; werd me gezegd. Mijn eerdere ervaringen met dergelijke grote kalibers waren dat wapens, geladen via een afsluiter, niet geschikt zijn voor de benodigde zware lading. Ik geloofde dat nieuwe pogingen voor het vervaardigen van militaire wapens onder die voorwaarden weinig zin hadden. De gebeurtenissen lieten zien dat er helaas veel reden was voor mijn scepsis. Tegenwoordig worden Flobert wapens gemaakt in kalibers van 9, 8 en 7 mm en zelfs daaronder. Wat heeft het voor zin om te zoeken totdat de zelfde uitkomst is bereikt?

Enkele mijlpalen in de ontwikkeling van de randvuur patroon. Van links naar rechts: Een vroeg model 6 mm Flobert patroon waarop Flobert in 1849 patent had aangevraagd. De .22 Short patroon door S&W ontwikkeld en in 1857 op de markt gebracht. De .56-56" Spencer randvuur patroon voor het gelijknamige geweer uit 1860. (Collectie Jan van Gelderen)

Amerika had in 1866 met de fabricagetechnieken van randvuur patronen een voorsprong op Europa. Het 7 schots Spencer randvuur repeteregeweer en het 15 schots Henry Model 1860 lever action geweer bestond toen al 6 jaar en deze waren met succes ingezet tijdens de Amerikaanse burgeroorlog, op het moment dat het Franse leger het Chassepot naaldvuur geweer invoerde.

Flobert was gevraagd een geweer volgens zijn systeem te vervaardigen met een kaliber van minimaal 12 mm. Om een idee te geven van de gevraagde schaalvergroting: De .56-56 Spencer kogel heeft een gemeten doorsnede van 13,2 mm.

Foto van een Chassepot naaldvuur patroon. Links, ter vergelijking van de afmetingen, een .22 LR patroon. (Collectie Jan van Gelderen)

Frankrijk koos in 1866 voor de Chassepot naaldvuur patroon. De naalden van dit type wapen braken snel af, Al snel lekte het geweer gas, De naaldvuur patronen gingen gemakkelijk tijdens het transport kapot en waren gevoelig voor vocht. Wat heeft die Fransen toch bezielde? Was het de legendarische reputatie en de dreiging van het Pruisische Dreyse naaldvuur geweer uit 1841?

Er zijn nog meer redenen te noemen die pleiten voor de naaldvuur patroon die, ook toen al, hopeloos verouderd leek. Het gewicht van naaldvuur patronen is laag, wat logistieke voordelen heeft. Ook was de naaldvuur patroon goedkoper. Dit waren belangrijke argumenten want in die tijd was er nog erg veel scepsis tegen de munitieverspilling van het snel te herladen achterlaad geweer. Verder was het slagas in 1866 nog lang niet uitontwikkeld en de inwendige, beschermde plaatsing van het slaghoedje zag men als een belangrijk veiligheidsvoordeel. (explosiegevaar). Toch is het veelzeggend dat de beslissing van de conservatieve Franse legerleiding door een bekwame geweermaker en tijdgenoot (Flobert) wel degelijk fel wordt bekritiseerd.

Detailopname waarbij de hamer van het Flobert pistool goed zichtbaar is. Zie de verticale strook metaal op de stootbodem van de haan, die voor de ontsteking zorgt. De hamer bevatte ook de patroontrekker en had tevens de functie van afsluiter. Tijdens het schot werd de kamer afgesloten door het gewicht van de hamer en de druk van de zware slagveer. Het zal duidelijk zijn dat een dergelijke afsluiting alleen kan volstaan bij zwak geladen patronen. De haan maakt een draaiende beweging om zijn as als deze de huls uit de kamer trekt. Daarom is het Flobert systeem alleen geschikt voor korte patroonhulzen.

De Chassepot, berustend op het oude principe van de naald uitgezonderd, zijn alle min of meer gecompliceerde wapens zoals de Montigny, Peabody, Albini, Remington etc. niet door ons leger ingevoerd, behalve dan het recentelijk ingevoerde geweer van Lebel-Trumond.

Het eerste model dat door mij is gepresenteerd en waarvan ik de kansen het hoogste heb ingeschat is naar men zegt , onderdeel van de verzameling van de keizer. Het is zonder twijfel dit wapen dat is verzonden naar de werkplaats van Meudon (vertaler: een wijk in zuid Parijs) Van daaruit zijn er schietproeven mee uitgevoerd die de geschiktheid als toekomstig oorlogswapen moesten aantonen.

Sindsdien zijn de jaren verstreken en hebben er rampzalige gebeurtenissen plaatsgevonden. De oorlog van 1866 tussen Pruisen en Oostenrijk hebben de superioriteit van snelvuurwapens gedemonstreerd en de noodzaak van de invoering van een oorlogsgeweer met vergelijkbare prestaties.

Bij de proefnemingen op het Camp de Châlons werden enkele systemen met elkaar vergeleken, te weten:

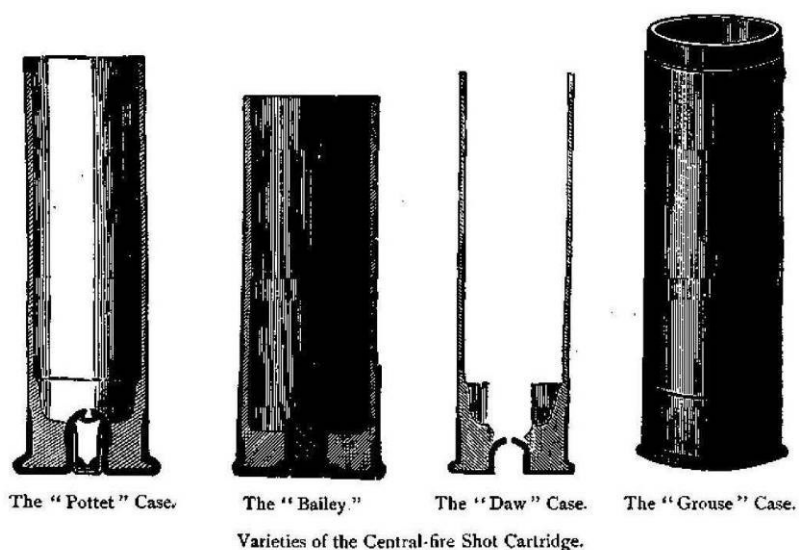
1° M. Chassepot, naaldgeweer

2° M X***

3° op Generaal Favé

Het systeem van Generaal Favé heeft een sluitstuk met een grendel zoals de Chassepot. Dit systeem is eerder gepresenteerd, in 1840 tot 1843 door wapenmaker Potet-Delcus uit Parijs.

De patroon was van karton, versterkt aan de onderkant en voorzien van een koperen bodem. De versterking was nodig om de huls uit de patroon kamer te trekken.

Doorsnede tekening van de centraalvuur patroon van Pottet, daarnaast de Baily, Grouse en de meer bekende Daw patroon. Clement Pottet heeft gewerkt bij de uit Parijs afkomstige wapenmaker Jean Samuel Pauly, die al een primitieve centraalvuur patroon patenteerde in 1812. Een vroeg patent van Pottet uit 1829 lijkt zwaar te steunen op het patent van zijn oude werkgever. De patroon van Clement Pottet uit bovenstaande afbeelding (Frans patent, nummer. 12746 uit 1855), is verbeterd door de Fransman Francois Eugene Schneider. De Pottet-Schneider patroon is nagenoeg identiek aan de patroon die George Henry Daw later, in 1861 in Engeland patenteerde. Wat opvalt is de sterke gelijkenis met de moderne hagel jachtpatronen. Zover was de stand van de techniek in 1855 dus al. Afbeelding afkomstig uit het boek "The gun and its development" geschreven door W.W. Greener uit Burmingham (Engeland) in 1881.

Auguste Flobert schrijft overigens "Potet-Delcus", niet "Pottet. Het standaardwerk "Der Neue Stöckel" verwijst Potet verwezen naar Clement Pottet. Blijkbaar gaat het hier om dezelfde persoon. Ook wordt daarbij melding gemaakt van Pottet-Deleusse wat misschien overeen komt met Potet-Delcus.

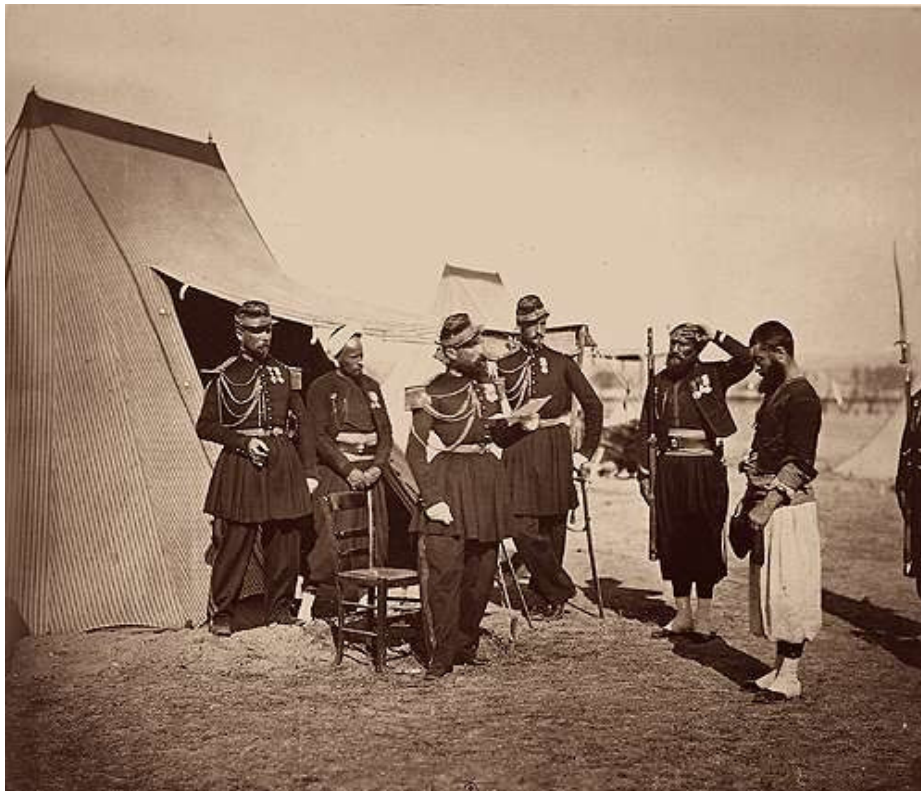
Panorama over Camp de Châlons. Het Camp de Châlons was een militair kamp dat was gesitueerd bij de Noord Franse plaats Mourmelon, in de nabijheid van Châlons-en-Champagne en 25 km verwijderd van Reims. Foto afkomstig van <http://www.napoleon.org>.

Enige dagen voor de vastgestelde datum van de proeven in het Camp de Châlons, kwam meneer de Generaal Favé mij opzoeken om mij zijn geweer te laten zien. Ziedaar, het wapen waar ik enige tijd aan gewerkt heb, zo zei hij. Ik zou graag willen dat dit wapen wordt ingevoerd maar dan zal een aanwezig gebrek moeten worden verholpen. In 10 tot 20 procent van alle gevallen ketst het wapen. Ik weet dat u ervaring heeft met dergelijke gevallen. Kunt u mij een oplossing aanbieden voor deze gebreken.

Ik antwoordde dat ik geloofde dat dit probleem te verhelpen was. De Generaal gaf me toen een honderdtal van zijn patronen. Ik maakte onmiddellijk evenveel kleine pennen met punten die ik vastmaakte in het centrum van elke patroon. De combinatie met de zeer gevoelige slaghoedjes loste het probleem van de ketsers volledig op.

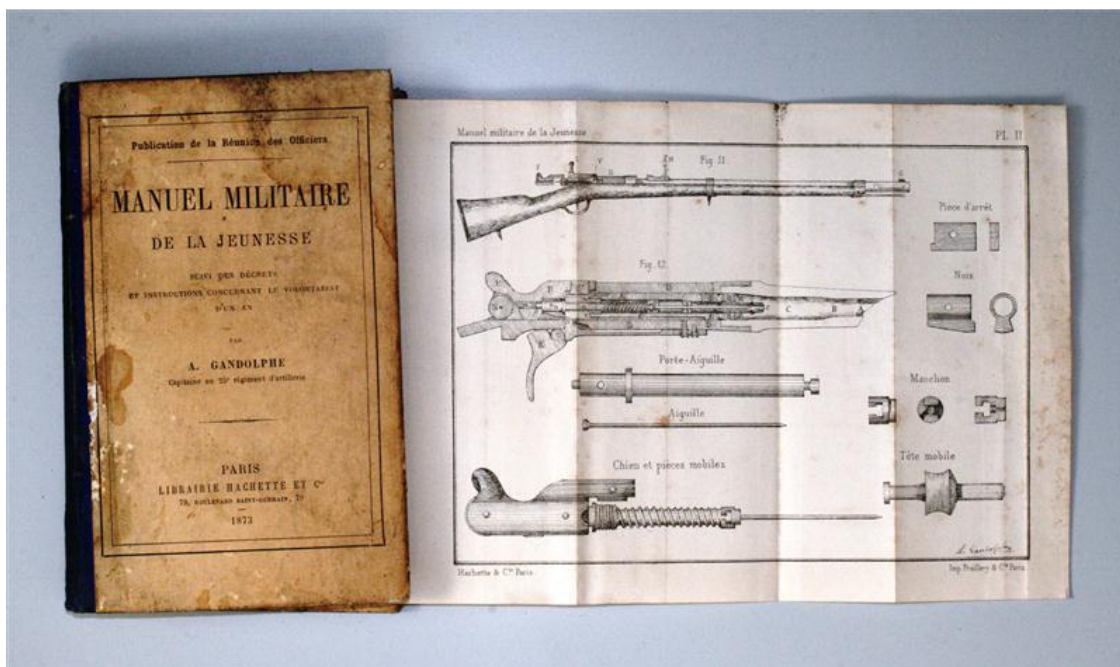
Ik geloofde ook dat ik hem erop attent moest maken dat het mechanisme van dit wapen aangepast moest worden omdat het nog een ernstige tekortkoming had. Er konden anders ernstige ongelukken optreden voor de schutter.

Door een tekort aan tijd was de generaal niet in staat mijn raadgeving op te volgen want de commissie had zich al verzameld op het kamp met het betreffende geweer. Mijn voorspelling werd jammer genoeg de waarheid. Na het afvuren van een aantal patronen raakte een van de proefnemers gewond aan zijn hand. Het schot ging af voordat de grendel gesloten was. Het wapen werd in zijn geheel afgekeurd en de Chassepot werd ingevoerd. Enige heel eenvoudige aanpassingen hadden kunnen volstaan om het wapen in te voeren dat meneer de Generaal Favé had aangeboden.

Franse Officiëren tegenover een gevangen genomen Zouave in Camp de Châlons. Zo op de foto te zien waren de Franse officieren niet gewend om tegengesproken te worden. Zie ook op de karakteristieke gebogen vorm van de Yatagan bajonet geheel rechts op de foto. Foto afkomstig van <http://www.napoleon.org>.

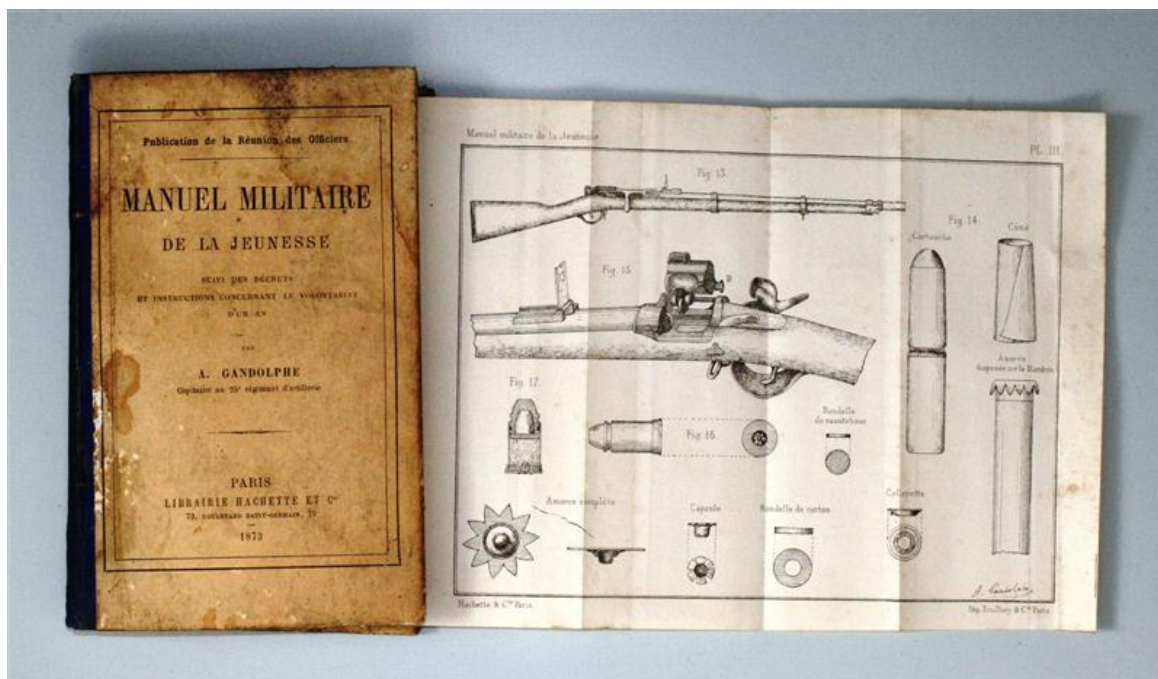
Laten we in het voorbijgaan toch enige woorden zeggen over het geweer dat aangeboden werd door Chassepot. Dit was een naalduurwapen, maar aangepast en geperfectioneerd in de fabricagehallen te Chatellerault. De vervaardigers en uitvinders waren wapeninspecteurs. Dit naalduurwapen werd gekozen als zijnde superieur aan alles wat er was aangeboden. De miljoenen nodig voor de werktuigfabricatie en de inwerkingstelling werden toegezegd.

Op de zolder van mijn 19^e eeuwse leembouwvakwerk boerderij vond ik tussen allerlei hele oude rommel, dit militaire handboek voor de jeugd uit 1873. Daarin staat een afbeelding van de Chassepot Mle 1866, die tijdens de druk van dit boek het standaard geweer van het Franse leger was. De boerderij is gelegen in de Noord Franse Aisne, Picardie. Dat is de regio waar Alexandre Dumas gewoond heeft en waar ook de voorouders van Auguste Flobert vandaan kwamen.

Men fabriceerde een grote hoeveelheid en tegelijkertijd een speciale patroon, en ons leger werd er mee voorzien. Weinige tijd later werd dit wapen als onvolmaakt beschouwd en de patroon met koperen huls werd als noodzakelijk erkend, zoals ik eerder had voorspeld. Door het beproevingscomité van de artillerie werd dit echter tegengewerkt met als argumentatie: te kostbaar!

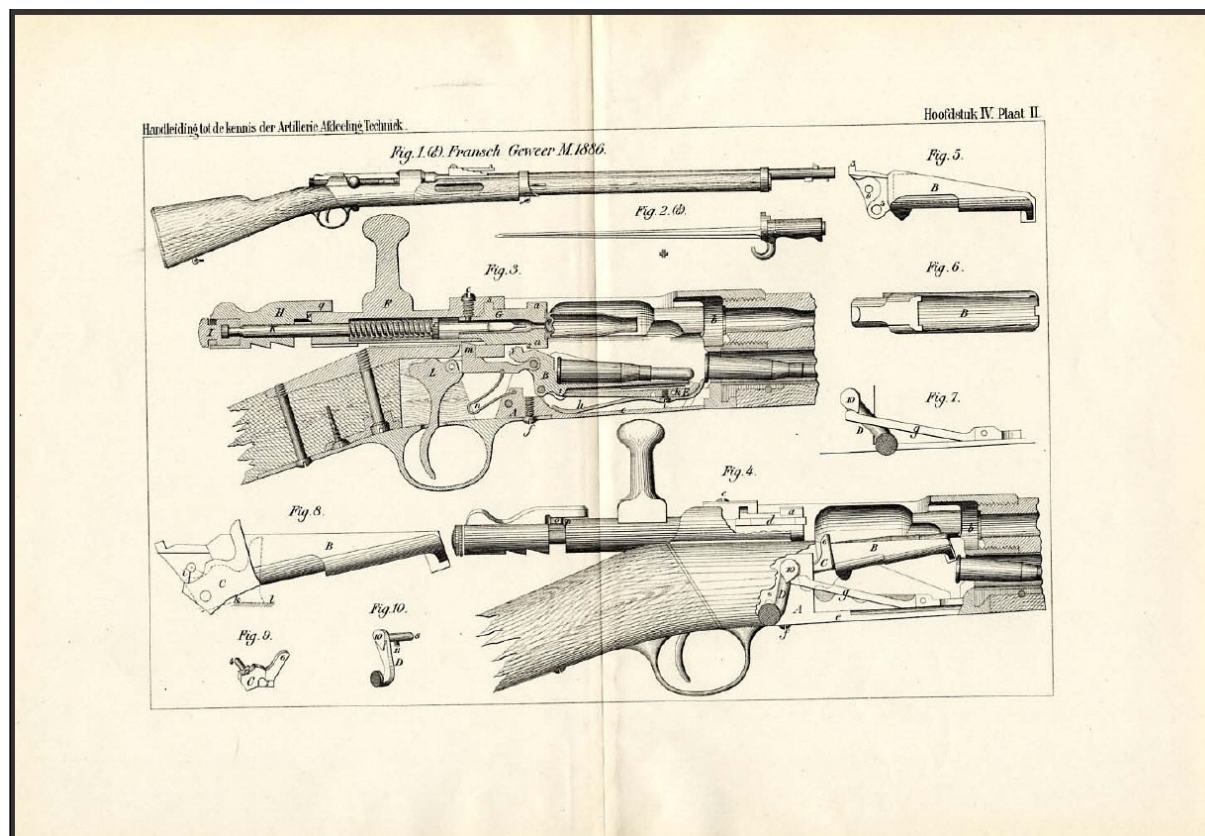

Behalve de Pruisen en de Fransen was er nog een west europees land dat een naalduur geweer invoerde. Italië voerde het Carcano naalduur geweer zelfs nog later in dan de Fransen, namelijk in 1868. Dit was echter geen nieuw vervaardigd klein kaliber geweer, maar een conversie van bestaande geweren met een kaliber van 17,5 mm.

Met de zin; "lets later werd dit wapen (Chassepot) als onvolmaakt beschouwd en de patroon met koperen huls werd als noodzakelijk erkend", bedoelde Flobert vermoedelijk het Franse Fusil Tabatière (tabaksdoos geweer) of het gras geweer. Zie bovenstaande afbeelding. Frankrijk converteerde vanaf 1868 grote aantallen voorlaad geweren naar het Tabatière achterlaadstelsel. De Tabatière was gekamerd voor kaliber 17,8 x 38R (geweren) of 18,2 x 38R (karabijnen) centraalvuur patronen. Afbeelding van "MANUEL DE MILITAIRE DE LA JEUNESSE", A. Gandolphe 1873.

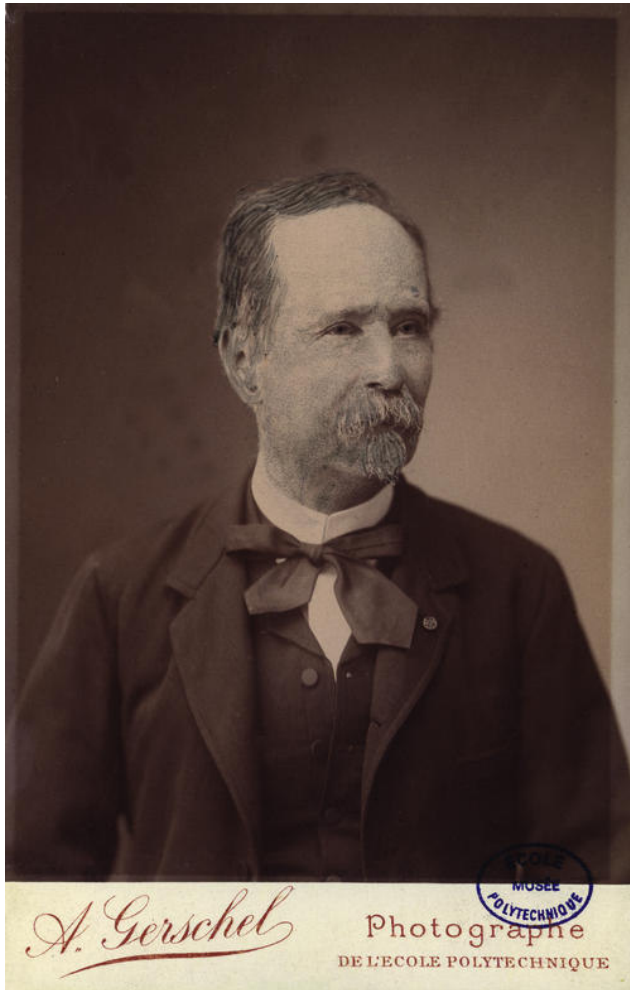
Vanaf het punt dat ik had aangegeven heeft men door verdere studie en perfectie bereikt dat het leger is uitgerust met een geweer dat werkelijk superieur is aan alles wat daaraan voorafging. Mijn oprechte complimenten aan Meneer Lebel, maar van wat de anderen zozeer hebben geogst, heb ik het goed recht om te zeggen dat ik het een beetje had gezaaid.

Afbeelding van het Lebel Mle. 1886 geweer. De ontwikkeling van dit geweer bestond uit een opeenvolging van gewersystemen die eerder door de Franse strijdkrachten waren ingevoerd. Het begon met de Chassepot Mle. 1866. Dit ontwerp werd aangepast voor centraalvuur metaal patronen waaruit de Gras Mle. 1874 ontstond. Aan de enkelschots Gras Mle. 1874 werd een buismagazijn en laadinrichting toegevoegd volgens het ontwerp van de Oostenrijker, Alfred Ritter von Kropatchek. Deze Franse Kropatchek Mle. 1884 is alleen ingevoerd bij de Franse Marine. Dit repeteer geweer werd verder verfijnd met een kolf uit 2 delen en een geheel stalen systeemkast. De Mle. 1885 die daaruit ontstond was nog steeds gekamerd voor de 11 mm Gras patroon. De Lebel Mle. 1886 was als eerste gekamerd voor een 8 mm patroon die dezelfde hulsbasis had als de 11 mm Gras patroon. De Lebel Mle 1866 was nog steeds voorzien van een buismagazijn, en in technisch opzicht weinig anders dan de Mle. 1885. Wat de Lebel revolutionair maakte is algemeen bekend. De Lebel Mle. 1886 was namelijk het eerste geweer waarbij de patroon rookloos kruit bevatte. Afbeelding afkomstig uit "Atlas van XX platen, hoofdstuk IV Draagbare Wapenen" door H. Feber en G. van Everdingen, 1903.

Flobert spreekt over Lebel-Trumond. Generaal Trumond was voorzitter van de commissie die de Mle. 1886 heeft ontwikkeld. De volgende personen maakte ook deel uit van deze commissie: Nicolas Lebel (Commandant van de Normaal Schietschool bij Châlons), Kolonel Gras (van het gelijknamige geweer) en Paul Vieille (deze heeft het rookloos kruit heeft ontwikkeld).

Na een carrière van hard en eerzaam werken, begunstigd met medailles van tentoonstellingen in Parijs en Londen, heb ik de leeftijd van rust bereikt. Met voldoening heb ik de vooruitgang gezien van hen die de door mij ingeslagen weg gevolgd hebben. Ik heb de stijl/trant van het schieten vooruit zien gaan en ik feliciteer mijzelf dat ik daar een belangrijk deel aan heb bijgedragen. Als beloning is mijn naam in alle delen van de wereld bekend. Een naam die herhaald zal worden lange tijd nadat ik er niet meer zal zijn.

Foto van Ildefonse Favé (1812-1894) in burger tenue. Generaal Favé was Commandant l'Ecole impériale Polytechnique. (Vroeger de militaire academie, nu nog steeds een Hogeschool onder verantwoordelijkheid van Defensie). Foto afkomstig van mw. M.C. Thooris, Bibliotheek Ecole Polytechnique te Pleasureau (Parijs).

Voor de volledigheid van mijn voordracht wil ik u kennis geven van enkele brieven afkomstig van het adres van meneer de Generaal Favé:

Kabinet van de keizer

Januari 1860

De keizer heeft het laatste wapen dat u mij heeft overhandigd met veel interesse bekeken. Nadat dit te hebben onderzocht heeft hij vervolgens de wens te kennen geven om uw systeem als oorlogswapen toe te passen. Deze kwestie is namelijk nog niet opgelost. Uw inspanningen hebben vorderingen gemaakt en de keizer heeft de vooruitgang geconstateerd die deze wapens in uw handen al hebben gemaakt.

Adjudant, namens
Generaal Favé

Keizerlijk hofhouding

29 januari 1867

Ik ken weinig wapenconstructeurs in Parijs wiens wapens ook zo interessant zijn dan de wapens volgens uw uitvinding. Ik ken weinig wapenconstructeurs die zo oprecht, zoveel duiden, op de verdienstelijkheden van andere fabrikanten. Ik ben ervan overtuigd dat, indien ik u had mogen beoordelen, ik zou hebben ingestemd met het aan u verstrekken van een beloning voor uw verdiensten. Ik zou u hebben geprefereerd boven al uw concurrenten.

Generaal Favé

Een oud sfeerplaatje genomen bij Camp de Châlons. Foto afkomstig van <http://www.napoleon.org>.

Na publicatie van dit artikel in de uitgaven van maart en mei 2010 van "Wapenfeiten", een tijdschrift dat wordt uitgegeven door de "Nederlandse Vereniging van Wapen Verzamelaars", ben ik in contact gekomen met dhr. R. Cootmans. Dhr. R. Cootmans is voorzitter van "Musket", de Belgische vereniging van antieke wapenverzamelaars. Dankzij dhr. R. Cootmans heb ik verbeteringen in de vertaling kunnen aanbrengen die in dit document zijn verwerkt. Deze taalkundige verbeteringen zijn inhoudelijk niet van grote betekenis maar de subtiele verschillen kunnen voor een (amateur) onderzoeker/historicus belangrijk zijn.